

סמינר קיץ תשע"ב - מרכז תרבות נוה שאנן

העריכה המשיחית של רבי יהודה הנשיא-מקורות

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ב עמוד א

/משנה/. מאימתי קורין את שמע בערבין? - משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: עד חצות. רבן גמליאל אומר: עד שיעלה עמוד השחר.

2. תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק א

מאמתי קורין את שמע בערבין משעה שבני אדן נכנסין לוכל פיתן בלילי שבתות דברי ר' מאיר וחכמים אומ' משעה שהכהנים זכאין לוכל תרומתן סימן לדבר צאת הכוכבים אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים.

3. קטע גניזה של התוספתא שלנו:

"מאמתי קורין את שמע בערבין משעה שבני אדם נכנסין לאכל פיתן בלילי שבתות דברי ר' מאיר וחכמים אומרים משעה שהכהנים נכנסין לאכל פיתן בלילות וסימן לדבר יציאת הכוכבים..."

4. פרק ד נחמיה

ט ויהי כאשר שמעו אויבינו כי נודע לנו ויפר האלוהים את עצתם ונשוב (ונשב) פלנו אל החומה איש אל מלאכתו. י ויהי מן היום ההוא חצי נערי עשים במלאכה וחצים מחזיקים והרמחים המגנים והקשתות והשרינים והשרים אחרי כל בית יהודה. יא הבונים בחומה והנשאים בסבל עמשים באחת ידו עשה במלאכה ואחת מחזקת השלח. יב והבונים איש חרבו אסורים על מתניו ובונים והתוקע בשופר אצלי. יג ואמר אל החרים ואל הסגנים ואל יתר העם המלאכה הרבה ורחבה ואנחנו נפרדים על החומה רחוקים איש מאחיו. יד במקום אשר תשמעו את קול השופר שמה תקבצו אלינו אלוהינו ילחם לנו. טו ואנחנו עשים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים. טז גם בעת ההיא אמרתי לעם איש ונערו עלינו בתוך ירושלים והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. יז ואין אגני ואחי ונערי ואנשי המשמר אשר אחרי אין אנחנו פשטים בגדינו איש שלחו המים.

5. ר"ל גינזבורג בחידושיו לירושלמי על הברייתא שלנו:

...שהפסוק בנחמיה שנאמר בו שהיו עושים במלאכה עד "צאת הכוכבים" הוא כעין סמך לדבר שצאת הכוכבים התחלת לילה ולכן זמן קריאת שמע בשעה שהכהנים נכנסין שהוא צאת הכוכבים. ולפי דרכינו למדנו שצ"ל בירושלמי צאת במקום משיצאו, וכן הוא לנכון בתוספתא ... שכווננו כאן להמלים צאת הכוכבים שבנחמיה. ועיין בדבור הבא שהערותי שלא מצינו לתנאי ארץ ישראל שהשתמשו בצאת הכוכבים להגבלת הלילה, וזו מחזיק השערתנו ש"צאת הכוכבים" בברייתא זו שבתוספתא ובירושלמי הוא צטט מנחמיה וכווננו

לומר שכשם שבזמנו שלנחמיה היו עושים שמלאכתם עד צאת הכוכבים כך הכהנים נכנסין לאכול תרומתן אחרי שנפנו ממלאכתם.

6. משנה מסכת אבות פרק א

[א] משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה :

[ב] שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה

[ג] אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק

[ד] יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם :

[ה] יוסי בן יוחנן איש ירושלים

[ו] יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם

[ז] נתאי הארבלי אומר הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפורענות :

[ח] יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם

[ט] שמעון בן שטח אומר

[י] שמעיה ואבטליון קבלו מהם

[יא] אבטליון אומר

[יב] הלל ושמאי קבלו מהם

[טו] רבן גמליאל אומר עשה לך רב והסתלק מן הספק ואל תרבה לעשר אומדות :

[טז] שמעון בנו אומר

[יז] רבן שמעון בן גמליאל

משנה מסכת אבות פרק ב משנה א

[א] **רבי אומר** איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכת

7. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק א

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לשופטים ושופטים לנביאים ונביאים לחגי ולזכריה ולמלאכי חגי זכריה ומלאכי מסרו לאנשי כנסת הגדולה ואנשי כה"ג היו אומרים ג' דברים הוו מתונין בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה :

8. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ה עמוד א

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: רבי נטע נטיעה בפורים,

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ה עמוד ב

רחץ בקרונה של צפורי בשבעה עשר בתמוז, ובקש לעקור תשעה באב, ולא הודו לו. אמר לפניו רבי אבא בר זבדא: רבי, לא כך היה מעשה. אלא: תשעה באב שחל להיות בשבת הוה, ודחינהו לאחר השבת, ואמר רבי: הואיל ונדחה - ידחה, ולא הודו חכמים. קרי עליה +קהלת ד'+ טובים השנים מן האחד.

9. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף יא עמוד ב

בעא מיניה רבי מרבי חייא: כגון אני מהו בשעיר? אמר ליה: הרי צרתך בבבל.

רש"י מסכת הוריות דף יא עמוד ב

כגון אני מהו בשעיר - כלומר נשיאות דידי מי הוי נשיאות מעליא דאילו הוינא בזמן שבית המקדש קיים מייתנא שעיר או לא.

א"ל הרי צרתך בבבל - ראש גולה שבבבל דהוי על גבך ואנן בעינן שאין על גביו אלא ה' אלהיו.

10. תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק טז דף טו טור ג/ה"א

רבי ורבי חייא רבא ורבי ישמעאל בי רבי יוסה היו יושבין ופושטין במגילת קינות ערב תשעה באב שחל להיות בשבת מן המנחה ולמעלה ושיירו בה אל"ף בי"ת אחד אמרו למחר אנו באין וגומרין אותה עם כשרה נפטר לביתו נכשל באצבעו וקרא על גרמיה רבים מכאובים לרשע אמר ליה רבי חייא בחובינו מטתך כן דכתי' רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם אמר לו רבי ישמעאל בי רבי יוסי אילו לא היינו עוסקין בעניין כך היה לנו לומר על אחת כמה וכמי' שהיינו עוסקין בעניין ועלה לביתו ונתן עליה ספוג יבש וקשר עליה גמי מבחוץ.

11. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פה עמוד ב

אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה, נגה ליה ולא אתא. אמר ליה: מאי טעמא נגה ליה למר? - אמר ליה: אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי, ומגנינא ליה. וכן ליצחק, וכן ליעקב. - ולוקמינהו בהדי הדדי! - סברי: תקפי ברחמי, ומייתי ליה למשיח בלא זמניה. - אמר ליה: ויש דוגמתן בעולם הזה? - אמר ליה: איכא, רבי חייא ובניו. גזר רבי תעניתא, אחתינהו לרבי חייא ובניו. אמר משיב הרוח - ונשבה זיקא, אמר מוריד הגשם - ואתא מיטרא, כי מטא למימר מחיה המתים - רגש עלמא. אמרי ברקיעא: מאן גלי רזיא בעלמא? - אמרי: אליהו. אתיוהו לאליהו, מחיוהו שתין פולסי דנורא. אתא אידמי להו כדובא דנורא, על בינייהו וטרדינהו.

תרגום

אליהו היה מצוי בישיבתו של רבי.
יום אחד ראש חדש היה, התאחר לו ולא בא.
אמר לו: מה הטעם התאחר אדוני?
אמר לו: עד שהעמדתני את אברהם, ורחצתי ידיו והתפלל והשכבתי אותו,
וכן ליצחק וכן ליעקב.
- ושיעמידום יחד!

- חושבים : יתחזקו בתפילה ויביאו לו למשיח שלא בזמנו.
אמר לו : ויש דוגמתם בעולם הזה?
אמר לו : יש, רבי חייה ובניו.
גזר רבי תענית, הוריד (לתפילה) את רבי חייה ובניו.
אמר משיב הרוח - ונשבה רוח,
אמר מוריד הגשם - וירד גשם,
כאשר הגיע לומר "מחיה המתים" - רגש העולם.
אמרו בשמים : מי גילה סודות בעולם?
אמרו : אליהו.
הביאו את אליהו והכו אותו בששים שבטים של אש.
בא, נדמה להם כדוב של אש, נכנס ביניהם וטרד אותם (בלבל אותם בתפילתם).

12. תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א דף ב טור ג/ה"א

רבי חייה רבא ורבי שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה וראו איילת השחר שבקע אורה אמר רבי חייה רבה לר' שמעון בן חלפתא בירבי כך היא גאולתן של ישי בתחילה קימאה קימאה כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת

13. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צח עמוד ב

אמר רב : אי מן חייה הוא - כגון רבינו הקדוש,

14. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כה עמוד א

אמר ליה רבי לרבי חייה : זיל לעין טב וקדשיה לירחא, ושלח לי סימנא : דוד מלך ישראל חי וקים.

15. ירושלמי, כלאים פ"ט, לב ע"ב, טור 174, ומקבילות).

"רבי הוה ענוון סגין, והוה אמר : כל מה דיימר לי בר נשא אנא עביד חוץ ממה שעשו זקני בתירה לזקני, דשרון גרמון מנשיאותיה ומנוניה. אין סליק רב חונא ריש גלותא להכא אנא מותיב ליה לעיל מיניי, דהוא מן יהודה ואנא מבנימן, דהוא מן דכריא ואנא מן נוקבתא. חד זמן אעל רבי חייה רובא לגביה, אמר ליה : הא רב הונא לבר. נתכרכמו פניו של רבי. אמר ליה : ארונו בא. אמר ליה : פוק וחמי מאן בעי לך לבר, ונפק ולא אשכח בר נש וידע דהוא כעיס עלוי, עבד דלא עליל לגביה תלתין יומין"

תרגום :

רבי היה ענוו גדול, והיה אומר : כל מה שיאמר לי אדם אני עושה, חוץ ממה שעשו זקני בתירה לזקני [להלל] שהתירו עצמם מהנשיאות ומינוהו. אם יעלה רב הונא ראש הגולה לכאן אני מושיב אותו למעלה ממני, שהוא מיהודה ואני מבנימן, הוא מן הזכרים ואני מהנקבות [ייחוסו לדוד דרך האב ושלי דרך האם]. פעם אחת נכנס אצלו רבי חייה הגדול, אמר לו : הרי רב הונא בחוץ. נתכרכמו פניו של רבי. אמר לו : ארונו בא. אמר לו [רבי לרבי חייה] : צא וראה מי רוצה אותך בחוץ, ויצא לא מצא בן אדם, וידע שהוא כועס עליו, עשה שלא נכנס אצלו שלושים יום.

16. בבלי, סנהדרין לח ע"א

יהודה וחזקיה בני רבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמי רבי, ולא הוו קא אמרי ולא מידי. אמר להו: אגברו חמרא אדרדקי, כי היכי דלימרו מילתא. כיון דאיבסוס, פתחו ואמרו: אין בן דוד בא עד שיכלו שני בתי אבות מישראל, ואלו הן: ראש גולה שבבבל, ונשיא שבארץ ישראל, שנאמר: 'והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי ישראל' (ישעיהו ח, יד). אמר להם: בניי, קוצים אתם מטילין לי בעיניי?! אמר לו רבי חייא: רבי, אל ירע בעיניך, יין ניתן בשבעים אותיות, וסוד ניתן בשבעים אותיות, נכנס יין – יצא סוד."

תרגום:

יהודה וחזקיה בני רבי חייא היו יושבים בסעודה לפני רבי, ולא היו אומרים ולא כלום. אמר להם [רבי יהודה הנשיא למלצרים]: הגבירו את היין על הדרדקים, כדי שיאמרו דבר. כיוון שהשתכרו, פתחו ואמרו: אין בן דוד בא עד שיכלו שני בתי אבות מישראל, ואלו הן: ראש גולה שבבבל, ונשיא שבארץ ישראל, שנאמר: "והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי ישראל" (ישעיהו ח, יד). אמר להם [רבי יהודה הנשיא לבני רבי חייא]: [בניי, קוצים [עלבונות] אתם מטילין לי בעיניי?! אמר לו רבי חייא: רבי, אל ירע בעיניך, יין ניתן [בגימטריא] בשבעים אותיות, וסוד ניתן בשבעים אותיות, נכנס יין – יצא סוד.